

Binnen de vaste commissie voor Europese Zaken bestond bij vijf fracties de behoefte om aan de Minister van Buitenlandse Zaken enkele vragen en opmerkingen voor te leggen met betrekking tot de geannoteerde agenda van de bijeenkomst van de Raad Algemene Zaken van 13 december 2016.

De voorzitter van de commissie,
Azmani

De adjunct-griffier van de commissie,
Beun

I. Vragen en opmerkingen vanuit de facties

Algemeen

De leden van de fractie van de VVD hebben met belangstelling kennisgenomen van de geannoteerde agenda van de Raad Algemene Zaken d.d. 13 december 2016 en danken de Minister van Buitenlandse Zaken voor de toezending. De leden van de VVD-fractie hebben ten aanzien van de geannoteerde agenda en de overige agendapunten een aantal vragen en opmerkingen.

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de geannoteerde agenda bij de Raad Algemene Zaken van 13 december a.s. Zij hebben over verschillende onderwerpen diverse vragen.

De leden van de SP-fractie hebben kennis genomen van de stukken geagendeerd voor de Raad Algemene Zaken van 13 december en de actualiteiten. De leden hebben een aantal vragen en opmerkingen aan het adres van het kabinet.

De leden van de CDA-fractie willen benadrukken dat deze Raad Algemene Zaken als voorbereiding van de komende Europese Top op 15 december een zeer belangrijke is. Naast de relatie tussen Turkije en de EU, het migratievraagstuk, de relatie EU en Rusland is dit eveneens de Top waarin premier Rutte uitsluitend dient te geven over wat Nederland met het Oekraïne-referendum zal gaan doen. Het resultaat van de RAZ is daarom van belang om mee te nemen in het Kamerdebat over de Europese Top. De leden van de CDA-fractie vragen de Minister daarom in een brief de Kamer te informeren, voor aanvang van het Kamerdebat over de Top, over het resultaat van de Raad Algemene Zaken, maar ook over de positie van de lidstaten aangaande aanpassing van het associatieverdrag met Oekraïne en de toetredingsgesprekken met Turkije.

De leden van de D66-fractie hebben kennis genomen van de geagendeerde stukken.

Migratie

In de geannoteerde agenda heeft de Minister aangegeven dat er tijdens de Raad Algemene Zaken op 13 december zal worden ingegaan op de voortgang van de migratiecompacts, de brede partnerschappen met belangrijke herkomst- en transit- en opvanglanden in Afrika. De leden van de VVD-fractie hebben hierover de volgende vragen. Kan de Minister iets zeggen over de voortgang van deze migratiecompacts? Is er inmiddels meer duidelijkheid over de resultaten van de compacts? Welke vervolgstappen ziet de Minister op korte termijn? De Minister heeft ook aangegeven dat Hoge Vertegenwoordiger Mogherini zal voorstellen deze benadering uit te breiden naar andere landen. Kan de Minister aangeven naar welke landen dit zal zijn? Of naar welke landen hij dit zelf mogelijk ziet uitbreiden?

De leden van de VVD-fractie zouden graag zien dat de migratiestroom over de Middellandse zee opdroogt. Welke obstakels zijn er om bootjes met migranten uit Afrika terug te slepen naar Afrika?

De leden van de PvdA-fractie maken zich zorgen over de situatie van vluchtelingen op de Griekse eilanden. Zij hebben meerdere zorgelijke beelden gezien van mensen en gezinnen die in mensonterende omstandigheden bivakkeren en daar eindeloos op perspectief wachten. Wat is precies de huidige situatie op de Griekse eilanden? In welke mate vindt

het kabinet deze verantwoord voor het opvangen van mensen voor langere periode? Op welke wijze kan de EU ervoor zorgen dat deze knelpunten zo snel mogelijk worden opgelost? Hoe gaat het kabinet zich daar in de Raad Algemene Zaken met de hoogst mogelijke urgentie hard voor maken, vragen de leden van de PvdA-fractie.

Deze leden horen ook graag wat exact de laatste stand van zaken is met betrekking tot de migratiecompacts met verschillende Afrikaanse landen. Ook vernemen zij graag hoe het staat met de volledige uitvoering van de Turkijedeal. De leden van de PvdA-fractie zijn in het bijzonder betrokken bij het deel dat moet zorgen voor de hervestiging van kwetsbare vluchtelingen naar Europa. In welke mate nemen alle lidstaten hun verantwoordelijkheid? Wat gebeurt er ten opzichte van lidstaten die dat niet doen? De leden van de PvdA-fractie vinden het allerbelangrijkste dat de Europese Unie in staat is waar nodig adequate opvang en bescherming te bieden. De EU moet vluchtelingen die dat nodig hebben een dak boven het hoofd bescherming en perspectief kunnen bieden.

De leden van de PvdA-fractie maken zich zorgen over de grote onderlinge verschillen tussen de lidstaten. Zo willen de Visegrádlanden dat op de kernpunten in het asielpakket consensus in de Europese Raad nodig moet zijn. Willen deze landen een veto op het asielpakket? Wat is precies hun insteek en komt hier het thema van de flexibele solidariteit weer oppoppen?

De leden van de CDA-fractie stellen dat de EU duurzame relaties zal moeten opbouwen met derde landen in verband met het beheersbaar maken van migratiestromen, zoals die uit de Afrikaanse landen. Hoewel hiervoor in het verleden acties zijn ondernomen gebeurt dit nog te weinig en zijn de resultaten op lange termijn twijfelachtig. De leden van de CDA-fractie vragen de Minister welke suggesties hij tijdens deze Raad Algemene Zaken zal gaan aandragen om de migratiestromen in de toekomst te kunnen blijven controleren, en welke rol Griekenland en Italië daarin spelen.

De leden van de D66-fractie hebben daarnaast kennis genomen van de uitspraken van de Minister-President over zijn intentie om bootjes met asielzoekers terug te sturen naar Afrika. Deelt deze Minister die opvatting en beschouwt hij dit al kabinetsbeleid? Hoe valt het terugsturen van bootjes met asielzoekers binnen de internationale en Europese verdragen? Worden er daadwerkelijk gesprekken gevoerd met landen als Egypte en Tunesië om daar Europese aanmeldcentra op te richten? Is deze Minister van mening dat dit plan om bootjes terug te sturen valt binnen het kabinetsstandpunt over Europese migratieproblematiek van 8 september 2015?

De leden van de D66-fractie vragen verder naar welke landen de migratiecompacts uitgebreid zullen worden. Waarom wordt dat niet benoemd in de geannoteerde agenda?

Turkije

De leden van de SP-fractie vragen het kabinet om stil te staan bij de vraag in hoeverre de EU voorbereid is op het opzeggen van de vluchtelingendeal van Turkse zijde. De leden wijzen erop dat de Turkse regering herhaaldelijk een verband heeft gelegd tussen de toetredingsonderhandelingen met Turkije en de vluchtelingendeal, en dat het verzoek van het Europees Parlement en het Nederlandse parlement om de toetredingsonderhandelingen te bevriezen mogelijk gevolgen kan hebben voor de vluchtelingendeal. In hoeverre deelt het kabinet die opvatting, en op welke wijze wordt er geanticipeerd op een mogelijk einde van de vluchtelingendeal?

De leden van de CDA-fractie maken zich grote zorgen over de steeds verslechterende situatie in Turkije. Het overeind houden van de EU-Turkije-migratiedeal lijkt ten kosten te gaan van het handhaven van Europese waarden. Het dreigement van Turkije om vluchtelingen richting Europa te sturen wordt steeds vaker gehoord. De leden van het CDA zijn van mening dat Europa moet reageren op deze chantage. Er klinken steeds vaker suggesties om de toetredingsbesprekingen op te schorten, zowel in Europa als ook in Nederlandse parlement. De Minister heeft afgelopen week in het AO Uitbreiding aangegeven dat de toetredingsgesprekken comateus zijn en heeft uiteindelijk toezeggingen gedaan om acties aangaande de toetredingsgesprekken met Turkije te ondernemen. De leden van de CDA-fractie vragen de Minister om ook in dit schriftelijk overleg toe te zeggen om tijdens de komende Raad Algemene Zaken voor te stellen de toetredingsgesprekken tussen Turkije en de EU 6 maanden op te schorten. De leden van de CDA-fractie vragen de Minister om na de Raad Algemene Zaken en voor het debat over de top van 15 december de Kamer expliciet te informeren over de reacties van zijn collega's aangaande zijn voorstel hieromtrent. De leden van de CDA-fractie willen dan weten gaat hoe het staat met de bereidheid van de Europese landen om dergelijke maatregelen te nemen en wat eventuele bezwaren zijn.

Daarnaast vragen de leden van de CDA-fractie aan de Minister om aan zijn collega's voor te stellen om met een verklaring te komen aangaande de voorgenomen her-instelling van de doodstraf in Turkije. Deze verklaring moet vaststellen dat wanneer Turkije de doodstraf invoert de onderhandelingsgesprekken direct worden stopgezet voor onbepaalde tijd. Tijdens verschillende debatten in de Kamer is er gesproken over zogenaamde «rode lijnen» welke Turkije niet mag passeren. De Minister heeft dit ook aangegeven. De leden van de CDA-fractie vragen de Minister grenzen te stellen aan de mate waarin Europa haar eigen fundamentele waarden oprekt. De leden van de CDA-fractie zien het als de opdracht van Europa om mensenrechten te garanderen, zeker wanneer het een kandidaat-lidstaat betreft. Proactief optreden van Europa is in deze niet alleen legitiem, maar ook wenselijk.

De leden van de CDA-fractie danken het kabinet voor de brief over de geldstromen van de EU richting Turkije. De brief roept echter meer vragen op dan zij beantwoordt. Om die reden vragen de leden van de CDA-fractie om zeer precieze vragen voor te leggen aan het kabinet over deze brief. De leden van de CDA-fractie vragen de Minister om een precies overzicht te geven van de betalingen en betaaldata tussen 1 juli 2016 en 1 juli 2017 van EU-betalingen aan Turkije en voor elk van de betalingen aangeven wat de voorwaarden zijn, aan wie het geld wordt uitgekeerd en of aan de voorwaarden voldaan is. Tevens willen de leden van de CDA-fractie van de Minister weten hoeveel geld er in 2016 wordt overgemaakt door de EU aan Turkije ter verbetering van de rechtsstaat en hoeveel geld daarvan rechtstreeks wordt overgemaakt aan de Turkse regering of agentschappen etc. van die regering. Daarbij is helderheid over hoeveel van de middelen worden gebruikt om de Turkse politie, rechters, openbaar ministerie en gevangenen te betalen van belang. De leden van de CDA-fractie vragen de Minister of de middelen ter verbetering van de Turkse rechtstaat geleid hebben tot aantoonbare verbeteringen in de Turkse rechtstaat en welke aantoonbare verbeteringen hebben plaatsgevonden. Daarnaast vragen de leden van de CDA-fractie aan de Minister of EU geld ook terecht is gekomen bij politie eenheden en gevangenen waar verdinkingen van martelingen op rusten. Specifiek bij deze vraag is van belang om helderheid te hebben over hoeveel geld van de refugee facility al is uitgekeerd en aan wie het is uitgekeerd.

Veiligheid

De leden van de VVD-fractie stellen dat de Europese Commissie vorige week een Europees Defensie Fonds heeft aangekondigd. Volgens berichtgeving hierover kan kapitaal in het fonds dat niet direct wordt besteed aan de aanschaf van apparatuur worden uitgesloten van nationale begrotingstekorten dat volgens EU-regels minder dan 3% hoort te zijn. De leden van de VVD-fractie hebben de volgende vragen over het Europees Defensie Fonds. Kan de Minister bevestigen dat deze uitgesloten worden van de begrotingstekorten? Kan de Minister ook bevestigen dat dit een gebaar is van de Europese Commissie naar Frankrijk en Italië, twee landen die hun begrotingstekort niet op orde hebben? Wat vindt de Minister van deze poging in plaats van regels te handhaven regels te versoepelen?

De leden van de SP-fractie lezen in de geannoteerde agenda van de RAZ dat Nederland intensievere Europese samenwerking op defensiegebied steunt in het licht van de huidige veiligheidsomstandigheden. Het kabinet schrijft dat onrust aan de buitengrenzen van de EU en hybride dreigingen nopen tot daadkrachtige samenwerking met partners, zowel binnen als buiten Europa, en dat Europa op dit punt meer verantwoordelijkheid moet nemen. De leden vragen het kabinet om deze standpunten te verduidelijken en daarbij in te gaan op in elk geval de volgende vragen: welke hybride dreigingen worden bedoeld? Wat impliceert «meer verantwoordelijkheid» nemen concreet, in termen van het intensiveren van samenwerkingsverbanden, de uitgaven aan defensie etc.? Welke partners worden precies bedoeld?

De leden van de SP-fractie lezen in de appreciatie van het Commissiewerkprogramma dat «een beter Europa [...] niet automatisch meer Europa» betekent. Deze opmerking onderschrijven de leden van de SP-fractie volledig. Des te verbaasder waren de leden dan ook over het pleidooi dat de Minister van Buitenlandse Zaken hield voor een Europese FBI en CIA. De leden van de SP-fractie zijn van mening dat de samenwerkingsverbanden tussen de lidstaten op justitieel en politieel terrein, zoals Eurojust en Europol, nog flink verbeterd kunnen worden. Wat de leden betreft zouden de bestaande mogelijkheden voor geheime diensten om samen te werken en informatie uit te wisselen zoveel mogelijk versterkt moeten worden, in plaats van opnieuw de oplossing te zoeken in een Europese instelling die vergaande bevoegdheidsoverdracht impliceert op een nationaal terrein bij uitstek. De leden wijzen er daarnaast op dat Nederland de oprichting van het EOM niet ondersteunt, en dat het derhalve ook niet in de lijn der verwachting ligt om wél te pleiten voor een Europese veiligheidsdienst. Daarnaast zouden Europese leiders extra consciëntieus moeten omgaan met de kwestie van bevoegdheidsoverdracht in tijden van groeiende euroscepsis en rechtspopulisme in de ogen van de leden. De leden vragen het kabinet om kritisch op deze zaken te reflecteren, en in detail in te gaan op de bezwaren die de leden in het bovenstaande voorleggen.

De leden van de D66-fractie zijn verheugd te lezen dat het kabinet de intensievere Europese samenwerking op defensiegebied nodig acht. Wat voor concrete maatregelen heeft het kabinet hiervoor in gedachten? De genoemde leden lezen in de geannoteerde agenda dat deze Minister van mening is dat Europa op het gebied van veiligheid en defensie meer eigen verantwoordelijkheid moet nemen.

Economische & Sociale ontwikkelingen

De leden van de VVD-fractie stellen dat het er naar uit ziet dat de Europese Raad conclusies aan gaat nemen over het oprichten van een Europees Solidariteitscorps. Hiermee wil de Europese Commissie jongeren onder de dertig een bijdrage laten leveren aan de samenleving en daarbij nieuwe vaardigheden en ervaring op te doen, waaronder ook talenkennis. Zij vragen de Minister of hij kan aangeven wat wij kunnen verwachten van dit voorstel. Hoe verhoudt het voorstel zich tot het principe van subsidia-riteit? Kan de Minister ook aangeven waarom dit iets is dat de Europese Commissie doet en niet lidstaten zelf?

De leden van de VVD-fractie willen ook weten wat er in de EcoFin van 6 december 2016 is afgesproken over het ESFI. Wat is er gedaan met de resultaten van de evaluaties?

Rusland

De leden van de VVD-fractie stellen dat de lidstaten tijdens eerdere overleggen hebben gesproken over Rusland en over hoe Rusland de EU en EU-lidstaten destabiliseert of uitdaagt. Lidstaten hebben hier voorbeelden van gegeven. Kan de Minister deze voorbeelden delen met de Tweede Kamer?

Aangaande Rusland maken de leden van de CDA-fractie zich zorgen om de toegenomen spanningen tussen Oekraïne en Rusland inzake de Krim. Frankrijk heeft reeds aangegeven te willen bemiddelen. De leden van de CDA-fractie vragen de Minister welke rol hij ziet in deze bemiddeling voor Nederland en voor de EU. Tevens wordt er in Bulgarije hard gewerkt aan een grotere NAVO-aanwezigheid, door het openen van hoofdkwartieren en het uitbreiden van de Zwarte-Zeehavens. De leden van de CDA-fractie vragen de Minister welke rol de EU speelt in Bulgarije en andere landen aangaande het veiligstellen van Europese invloeden.

De leden van de D66-fractie lezen dat de Minister het waarschijnlijk acht dat tijdens de Europese top de economische sancties tegen Rusland zullen worden verlengd. Verwacht de Minister daar unaniem steun voor? Is de Minister daarnaast bereid te pleiten voor aanvullende sancties naar aanleiding van de Russische rol in Syrië, zoals het inzetten van vacuüm-bommen en het aanvallen van humanitaire konvoien?

EU-associatieakkoord met Oekraïne

De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd naar de laatste stand van zaken omtrent de gesprekken in Europees verband over een oplossing voor het Nederlands nee tegen het associatieverdrag met Oekraïne. Is er in aanloop naar de Europese Top op 15 en 16 december inmiddels al zicht op een oplossing en een compromis met de andere lidstaten? Zo ja, hoe ziet dat eruit? Zo nee, heeft het kabinet nog hoop dat dit alsnog zal lukken, en op welke wijze? Voor de leden van de PvdA-fractie is het van groot belang om de belangrijkste bezwaren van de nee-stem een plek te geven. Dat is mogelijk door de grootste zorgen van de nee-stemmers neer te leggen in een juridisch bindende verklaring bij het verdrag. De leden van de PvdA-fractie steunen het kabinet in de opvatting dat dit de beste weg is om de nee-stem te adresseren. Deze leden vernemen graag van het kabinet, indien er nog geen overeenkomst binnen de EU is, waar de grootste knelpunten nog liggen.

De leden van de CDA-fractie vragen de Minister om gedetailleerd aan te geven op welke wijze hij in de Raad Algemene Zaken de voorgenomen acties van het kabinet omtrent het associatieverdrag tussen EU en Oekraïne ter sprake zal brengen. Aangezien de Minister het pad probeert te effenen voor de premier zouden de leden van de CDA-fractie graag willen weten van de Minister welke suggesties of voorstellen hij aan zijn collega's gaat voorleggen. Oekraïne heeft reeds aangegeven dat het niet bereid is om het Verdrag aan te passen. Het toevoegen van een verklaring aan het associatieverdrag zou volgens de premier wel kunnen en daarmee tevens recht doen aan de uitslag van het referendum. De leden van de CDA-fractie vragen de Minister de tekst van deze verklaring of een aanvullend protocol aan de Kamer voor te leggen alvorens deze aan zijn collega's wordt voorgelegd. Tenslotte vragen de leden van de CDA-fractie de Minister wanneer de intrekkingwet op de ratificatiewet aangaande het associatieverdrag tussen EU en Oekraïne naar de kamer wordt gestuurd.

De leden van de D66-fractie lezen dat het kabinet tot de Europese top van 15-16 december de tijd neemt om een antwoord te formuleren op de uitkomst van het referendum. Deze leden gaan er wel vanuit dat de Kamer eerst geïnformeerd wordt over de inzet van het kabinet op deze Europese top, kan de Minister dat bevestigen?

Uitbreiding en Stabilisatie- en Associatieproces

Uit de kabinetsappreciatie van de Uitbreidingsstrategie 2016 van de Europese Commissie bleek dat het kabinet een sterkere verwijzing naar het door de Republika Srpska georganiseerde referendum over een nationale feestdag miste, zo constateren de leden van de SP-fractie. Het referendum was ongrondwettelijk en wordt door critici gezien als een provocatie en een mogelijke opstap naar een referendum over het afscheiden van de Servische Republiek, in strijd met de Dayton-akkoorden. Dat zou een buitengewoon zorgelijke ontwikkeling zijn. Deelt het kabinet die lezing, zo vragen de leden, en op welke wijze draagt de Commissie bij aan het voorkomen van het opnieuw ontbranden van een conflict in Bosnië-Herzegovina? Welke de-escalatiestrategie wordt toegepast in de voorbereidingen op het kandidaat-lidmaatschap?

De leden van de D66-fractie zijn tevreden met de toezegging van de Minister tijdens het AO EU-uitbreiding. Hoe gaat de Minister precies zijn toegezegde inzet om de toetredingsgesprekken met Turkije te bevriezen vormgeven? Wat is hiervoor het krachtenveld? Wanneer verwacht de Minister dat Turkije het CPT-rapport openbaar maakt?

Meerjarig Financieel Kader

De leden van de VVD-fractie vragen de Minister om aan te geven hoe de gesprekken met het Europees Parlement verlopen over het Meerjarig Financieel Kader.

De leden van de D66-fractie vragen in hoeverre de conclusies uit de MFK-voorzitterschapsconferentie van 28 januari 2016 worden meegenomen in deze MFK-onderhandelingen. Deze leden lezen in het verslag van de Raad Algemene Zaken van 15 november dat er meer in is gezet op flexibiliteit, maar deze leden missen de inzet op Europese toegevoegde waarde.

De leden van de PvdA-fractie lezen dat de Europese Commissie tevreden is over de Europese economie en in het bijzonder over de groei van de Nederlandse economie. Dit is mede dankzij de structurele hervormingen en het verantwoorde begrotingsbeleid van dit kabinet. Deze leden sluiten zich dus van harte aan bij de speerpunten van de Commissie. Ook bij de derde groeiprioriteit van de commissie, die van productieve investeringen, kunnen de leden van de PvdA-fractie zich vinden; zo kan Europese burgers perspectief geboden worden. Zij benadrukken wel dat hervormingen een belangrijke rol spelen bij het succes van investeringen. Deze leden staan daarom net als het kabinet kritischer tegenover het concept van een geaggregeerde begrotingskoers (de «fiscal stance»), op basis waarvan landen met overschotten worden aangemoedigd meer te investeren. Zij vinden dat investeringen moeten plaatsvinden omdat ze een duurzame bijdrage aan de economie leveren, niet om tekorten in andere landen aan te vullen. Alleen zo kan de Europese economie op de lange termijn versterkt worden.

Overig

Brexit

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de berichtgeving uit The Guardian dat 1 miljoen EU burgers gevaar lopen gedeporteerd te worden. Volgens berekeningen zou de Britse overheid pas over 47 jaar de permanente verblijfsvergunningaanvragen van EU burgers verwerkt hebben. Zij willen weten of de Minister bekend is met dit bericht. Kan hij bevestigen of deze berekeningen kloppen? Kan de Minister ook bevestigen dat dit grote gevolgen zal hebben voor Nederlanders die momenteel werken en wonen in het VK? Is de Minister bereid ondersteuning te bieden aan de Nederlanders die permanente verblijfsvergunningen aanvragen om uitzetting te voorkomen?

Ook willen deze leden weten of de Minister kan aangeven hoe de gesprekken verlopen met de Europese Commissie over het onderhandelingsmandaat van de heer Barnier, die namens de Commissie de onderhandelingen gaat leiden over de Brexit? Zijn er al afspraken over zijn mandaat? Zo ja, welke? Zo neen, wanneer worden die vastgesteld?

Referendum Italië

De leden van de VVD-fractie stellen dat op zaterdag 4 december jl. Italië «nee» heeft gestemd in het referendum van premier Renzi dat een grondwetswijziging had moeten doorvoeren. De euro kreeg meteen een klap en daalde heel even naar 1,05 dollar, het laagste dat hij is geweest in de afgelopen 20 maanden. Berichten over de gevolgen van de uitslag spreken over vrees voor nieuwe instabiliteit in Italië en vrees voor een nieuwe Eurocrisis. In Brussel wordt de uitslag van het referendum gezien als een «nee» tegen de EU. De leden van de VVD-fractie willen graag van de Minister horen wat hij vindt van de uitslag. Wat zijn volgens hem de gevolgen van deze uitslag voor Nederland? Wat zijn volgens hem de gevolgen voor de al veel te zwakke Italiaanse bankensector? En wat zijn volgens hem de gevolgen van het aftreden van premier Renzi?

De leden van de CDA-fractie vragen de Minister een appreciatie te geven van de uitslag van het referendum in Italië van zondag 4 december en het daaraan verbonden aftreden van de regering Renzi. Het zal immers betekenen dat Italië geen hervormingen kan doorvoeren komende periode, dit zal economische en financiële consequenties hebben voor de rest van Europa. In het bijzonder zal deze ontwikkeling gevolgen hebben

voor de eurozone, de leden van de CDA-fractie vragen de Minister daarom in het bijzonder aan te geven welke risico's het aftreden van premier Renzi met zich meebrengt voor de eurozone.

De leden van de D66-fractie hebben kennis genomen van de uitslag van het Italiaanse referendum en de consequenties die premier Renzi daaraan verbindt. Zij willen graag weten wat de reactie is van het kabinet op deze ontwikkelingen. Wat is de inzet van de Minister om instabiliteit binnen de EU te voorkomen?

Evaluatie rechtstaatmechanisme

De leden van de PvdA-fractie zijn positief over het feit dat lidstaten hebben afgesproken om de jaarlijkse dialoog over de rechtsstaat in de Raad voort te zetten en te versterken. Democratie, persvrijheid, mensenrechten vormen fundamentele waarden binnen de Europese Unie; die verdienen onverminderd navolging en bevordering, niet alleen in kandidaat-lidstaten, maar ook binnen de EU. Een jaarlijkse dialoog kan daarbij helpen. Deze leden zien wel graag wat nadere inkleding van de gemaakte afspraken. Kan de Minister concrete informatie geven over de doorontwikkeling van de rechtsstatelijkheid dialogen binnen de EU? Wat voor vervolg dialogen zouden er wat het kabinet betreft moeten komen en welke ideeën leven daarover in de Raad? Welke ideeën brengt Nederland in? Wat deze leden betreft is het belangrijk dat de dialogen niet alleen een jaarlijkse praatsessie zijn, maar ook ergens toe kunnen leiden. De leden willen graag weten op welke wijze het kabinet ziet dat de dialogen tot concrete resultaten, tot concrete verbeteringen van de rechtsstaat kunnen leiden. Hoe staan de andere lidstaten in deze rechtstaaldialoog? In dit kader hebben de leden van de PvdA-fractie ook aandacht voor de situatie in Polen. De Poolse regering heeft eind vorige maand het verzoek van de Europese Commissie om een aantal maatregelen terug te draaien en de onafhankelijkheid van de Poolse rechtspraak te waarborgen afgewezen. Hoe is hier door de Europese Commissie op gereageerd? Deze leden horen graag welke gesprekken er momenteel gaande zijn tussen de Europese Commissie en Polen. Is al bekend waartoe die gaan leiden, willen de leden van de PvdA-fractie weten. Ook hier de vraag wat de andere lidstaten hiervan vinden.

Europese Kiesakte

De leden van de PvdA-fractie horen graag meer over de laatste stand van zaken omtrent de Europese Kiesakte. Op welk punt staan de onderhandelingen nu en is de indruk dat daarin aan de Nederlandse bezwaren tegemoet zal worden gekomen? Op welk moment verwacht het kabinet dat er een akkoord kan liggen? Welke mogelijkheid is er dat dit ook nog in de RAZ of bij de Europese Raad besproken gaat worden? Wat is de positie van de andere lidstaten?

ALDE-congres

Voorts hebben de leden van de D66-fractie geluisterd naar de speech van de Minister-President tijdens het ALDE congres in Warschau. De genoemde leden vragen de Minister of de Minister-President hier namens het kabinet sprak en of de Minister de opvattingen over Europese samenwerking deelt?

II. Reactie van de Minister van Buitenlandse Zaken